

הנדון: הצעת חוק לשכת עורכי הדין (תיקון – דמי חבר), התשפ"ג-2023

אנו מתנגדים להצעת החוק שבנדון, שתעלה ביום שני הקרוב לדיון בוועדת השרים לענייני חקיקה, וסבורים שמן הראוי לדחות אותה. ההקשר שבו יש להבינה הוא רחב יותר. זהו ניסיון להעצים את כוחה של הממשלה באמצעות החלשת גורם מקצועי עצמאי המאזן ומבקר את כוחה, באופן שפוגע באיזונים והבלמים בדמוקרטיה הישראלית.

להלן, בקצרה, חוות דעתנו.

1. הצעת החוק שבנדון נועדה להפקיע מלשכת עורכי הדין את סמכותה להטיל דמי חבר על עורכי דין ולהעבירה לשר המשפטים. בעוד שהיום סמכות זו נתונה בידי המועצה הארצית של הלשכה בהתייעצות עם שר המשפטים. לפי המוצע, זה יהיה שר המשפטים שיעשה זאת, בהתייעצות עם יושב ראש לשכת עורכי הדין.

2. כלומר, שר המשפטים, בכפוף רק לצורך להתייעץ עם יושב ראש הלשכה, יוכל לקבוע בעצמו את שיעור דמי החבר. אכן, שיקול דעתו של שר המשפטים עלול להיות מבחינה מעשית כמעט בלתי מוגבל, גם בשל ההצעה להסיר מגבלות הקבועות היום בחוק על שיעור דמי החבר (בהקשר זה, דברי ההסבר להצעת החוק מציינים כי "מוצע להסיר את ההגבלות על שיעור דמי החבר כדי להותיר לשר המשפטים שיקול דעת מוגבר בעניין זה").

3. המשמעות של המהלך הזה היא פגיעה אנושה בעצמאות התקציבית של לשכת עורכי הדין. מדובר בניסיון להכפיף את לשכת עורכי הדין למרותו של שר המשפטים, על ידי האיום המשתמע לעשות שימוש בסמכות השר כדי להחליט לצמצם את דמי החבר באופן שלא יאפשר את המשך פעילותה התקינה של הלשכה ואף להביא למיטוטה הכלכלי המוחלט.

4. בהצעת החוק לא נעשה כל ניסיון מידתי להטיל פיקוח או לפתור בדרך אחרת בעיה שנטענת, בדברי ההסבר, בדבר "חוסר שקיפות". ההפך הוא הנכון: נעשה כאן מהלך קיצוני של הפקעה מוחלטת של הסמכות ושל ביטול של עצמאות לשכת עורכי הדין בתחום זה והפיכתה, הלכה למעשה, לגוף הכפוף לממשלה.

אמיר אלשטיין

יו"ר הוועד המנהל

הנשיא העשירי ראובן ריבלין

יו"ר של כבוד

יוחנן פלסנר

נשיא

ברנד מרכוס

יו"ר בינלאומי

חברי הוועד המנהל

עו"ד ליאת אהרנסון
אלי גרונר
פרופ' ורד וניצקי-סרוסי
ד"ר חן ליכטנשטיין
מזל מועלם
שגריר לשעבר שלי מרידור
פרופ' מאיה נאסר אבו-אלהיג'א
עו"ד אבי פישר
ד"ר מיכל צור
יוסי קוצ'ניק

המועצה הבינלאומית

פרופ' רונלד דניאלס, יו"ר
השופטת רוזלי טילברמן אבלי, קנדה
אן אמלביאוס, ארה"ב
פרופ' ורנון בוגדנוב, בריטניה
השופטת דורית ביניש, ישראל
השופט טיבב בריי, ארה"ב
ד"ר ג'וזף ג'ופה, גרמניה
פרופ' משה הלברטל, ישראל
פרופ' מייקל וולצר, ארה"ב
פרופ' רוברט מנוקין, ארה"ב
פרופ' כריסטוף מרקשיס, גרמניה
ד"ר שרון נוריאן, ארה"ב
השופט אברהם סופר, ארה"ב
ברט סטפנס, ארה"ב
פרופ' ארווין קוטלר, קנדה
פרופ' גרהרד קספר, ארה"ב
פרופ' יהודה ריינהרץ, ארה"ב
פרופ' גבריאלה שלו, ישראל

סגני נשיא

פרופ' טווי נבות, מחקר
פרופ' קרנית פלוג, מחקר
ד"ר ישי (ג'סי) פרס, אסטרטגיה

עמיתים בכירים

פרופ' איתי אטר
פרופ' תמר הרמן
פרופ' נתן זוסמן (אורח)
פרופ' עמיתו כהן
מר תומר לוטן (אורח)
פרופ' יותם מרגלית
פרופ' דניאל סטעמן
פרופ' בני פורת
פרופ' מרדכי קרמינצ'ר
פרופ' גדעון רהט
ד"ר תהילה שורץ אלטשולר
פרופ' יובל שני

מייסדים

ד"ר אריק כרמון
מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ (1920-2021)

5. פגיעה זו בעצמאות לשכת עורכי הדין חמורה במיוחד על רקע התפקיד רב החשיבות של עצמאות מקצוע עריכת הדין במערכת המשפט לשם שמירה על שלטון החוק, ובפרט חשיבות מעמד המקצוע בהגנה על העקרונות החוקתיים ועל זכויות האדם בישראל. משום כך גם בעייתית ההשוואה השגויה של דברי ההסבר להצעת החוק לאסדרת מקצועות אחרים, כגון ראיית חשבון.
6. הצעת החוק סותרת מושכלות יסוד בדבר החשיבות בעצמאות (או שליטה עצמית) של מקצוע עריכת הדין, שהוכרה במסמכים בינלאומיים כגון העקרונות הבסיסיים לתפקידם של עורכי דין שניסח האו"ם בשנת 1990,¹ או אמות המידה לעצמאות המקצוע המשפטי של הלשכה הבינלאומית של עורכי הדין.² אדרבה, מועצת לשכות עורכי הדין האירופית חוותה דעתה כי הסמכות לקבוע את דמי החבר צריכה להיות שמורה ללשכות עורכי הדין, והבהירה כי קביעה בחוק של דמי החבר סותרת שני עקרונות יסוד של המקצוע המשפטי – עצמאות ורגולציה עצמית.³ ואכן, מתן סמכות בחוק לשר לקבוע את דמי החבר היא חריגה ברמה ההשוואתית.
7. הניסיון של הצעת החוק לפגוע בעצמאות לשכת עורכי הדין מזכירה את האזהרה של הדווחית המיוחדת של האו"ם לעצמאות שיפוטית. בדוח שפרסמה לפני חודשים אחדים, הזהירה מפני התקפות על עצמאות שיפוטית ברחבי העולם. במסגרת זו היא הזהירה מפני מדינות שבהן ממשלות מנסות להשתלט על לשכות עורכי הדין או לפגוע בעצמאותן. היא הזכירה שלשכות עורכי דין זוכות לעצמאות כדי להבטיח את איכותן ועצמאותן של מקצוע עריכת הדין, באופן שמאפשר לעורכי הדין להגן על זכויות הלקוחות שלהם. הממשלות שהיא הזכירה, כגון רוסיה או בלרוס, אשר מתקיפות את לשכות עורכי הדין בשטחן, הן ממשלותיהן של מדינות אוטוריטריות או מדינות החוות נסיגה דמוקרטית, שאסור למדינת ישראל להידמות להן.
8. למעשה, הצעת החוק היא חלק ממהלך כולל רחב יותר נגד לשכת עורכי הדין, הגלום בהצעת חוק מועצת עורכי הדין בישראל, התשפ"ג–2022, שכבר קיבלה בשנת 2023 את אישורה של ועדת שרים לחקיקה. באותה הצעת חוק דובר על מהלך מרחיק לכת, של הפקעה מוחלטת של סמכויות לשכת עורכי הדין לאסדר את מקצוע עריכת הדין, ולהפקידן במקום זאת בידיה של מועצה חדשה שתהיה

¹ Basic Principles on the Role of Lawyers (Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (1990)

² IBA Standards for the Independence of the Legal Profession (Adopted 1990)

³ https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/PECO/PECO_Letters/EN_PECO_20170202_Ukraine-Bar-membership-fees-02022017.pdf

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

בשליטת הממשלה. הצעת החוק הנוכחית היא במוצהר חלק מהמהלך הרחב הזה.

9. המהלך נגד לשכת עורכי הדין, הגלום בהצעת החוק הנוכחית ובהצעת החוק הקודמת, נראה כניסיון "להעניש" את הצד שזכה בבחירות האחרונות בלשכת עורכי הדין, ולאותת, כי הלשכה תפורק אם ההנהגה החדשה של הלשכה לא תשתף פעולה עם הממשלה. בכך גם יש התערבות לא ראויה של הממשלה בבחירות הלשכה. יש להזכיר כי לשכת עורכי הדין היא שבוחרת שני נציגים לוועדה לבחירת שופטים, ומוכן שהנסיון "לשלוט" בלשכת עורכי הדין הוא למעשה נסיון עקיף לשלוט בוועדה לבחירת שופטים.

10. קיצוניות המהלך הכולל נגד לשכת עורכי הדין, מראה שאין כאן ניסיון אמיתי להסדיר את מקצוע עריכת הדין, אלא נסיון השתלטות על גורם מקצועי המאזן ומבקר את כוח הממשלה. לאמיתו של דבר מדובר בחלק מהמהלך של הממשלה שכונה על ידה "הרפורמה המשפטית", שתכליתו לפגוע בעבודת מערכת המשפט (שמגולם בהצעות החוק שהקואליציה קידמה בכנסת בשנת 2023 בניסיון להחליש את הביקורת השיפוטית ולהשתלט על הוועדה לבחירת שופטים). זהו מהלך שמבטא שאיפה של הקואליציה להחליש כל גורם המבזר ובולם את כוחה הרב של הממשלה, באופן הפוגע באיזונים והבלמים בדמוקרטיה הישראלית.

11. אימוץ ההצעה יהיה רק עוד אינדיקציה לכך שהממשלה חוזרת, בזמן מלחמה, להמשך חקיקת ההפיכה המשטרית ("הרפורמה המשפטית").

בכבוד רב,

עו"ד דפני בנבניסטי

ד"ר עמיר פוקס

ד"ר גיא לוריא